

**INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY**

Kierunki rozwoju rolnictwa i polityk rolnych – wyzwania przyszłości

Renata Grochowska, Małgorzata Bułkowska

Seminarium IERiGŻ-PIB

Warszawa, 07 listopada 2014 r.

Zakres prezentacji

I.

Kierunki rozwoju rolnictwa i polityk rolnych

II.

**Partnerstwo Transatlantyckie ds. Handlu
i Inwestycji między USA a Unią Europejską
– stan obecny i wyzwania**

Plan pierwszej prezentacji

- 1. Globalne paradygmaty w politykach rolnych współczesnych państw**
- 2. Przekształcenia w systemie wsparcia rolnictwa**
- 3. Wnioski**

1. Główne paradygmaty...

Globalny kryzys żywnościowy 2007-2008

- presja demograficzna,
- zmiany klimatyczne,
- wyczerpywanie się zasobów naturalnych,
- postępująca degradacja środowiska naturalnego

Debata:

Jak
zaspokoić
potrzeby
żywnościowe
świata?

programy
agroekolo-
giczne
(*agro-ecology*)

i klimatyczne
(*climate-smart
agriculture*)

[FAO, 2014]

1. Główne paradygmaty .....

Hipoteza

Rolnictwo znajduje się pod coraz większą presją, by zwiększać wielkość produkcji rolnej w oparciu o najbardziej efektywne metody produkcji.

Należy więc przypuszczać, że polityki oparte na różnych wersjach produktywizmu będą dominować w najbliższych dekadach.

1. Główne paradygmaty .....

Paradygmat – ramy kognitywne i koncepcyjne, które określają sposób rozumienia świata, podejście do definiowania problemów, jak i wyobrażenia na temat tego, jak świat powinien funkcjonować [Skogstad G. & Schmidt V.A., 2011].

Idee i założenia normatywne wynikające z paradygmatu

determinują wybór celów polityki oraz instrumenty ich realizacji.

Nie każda reforma i zmiana instrumentów oznacza zmianę paradygmatu!

1. Główne paradygmaty .....

Dwa modele zmian paradygmatów:

- zmiana następuje gwałtownie, jako nagłe zerwanie z przeszłością (według teorii T. Kuhna),
- zmiana jako proces ewolucyjny (rekonfiguracja poprzednich struktur poznawczych i normatywnych).

Wyraźna zależność od ścieżki wcześniejszych wyborów (*path dependency theory*); dotyczy szczególnie modeli o charakterze redystrybucyjnym (wsparcie określonej grupy beneficjentów poprzez przywileje ekonomiczne – *economic rents*) [Krueger A., 1974].

Paradygmaty polityk rolnych

Paradygmat	Realizowane priorytety
Zależny	Wsparcie pośrednie i bezpośrednie dochodów rolniczych, protekcyjnistyczna polityka handlowa, kontrolowanie podaży
Konkurencyjny	Liberalizacja polityki rolnej i handlowej, ograniczenie interwencjonizmu do siatki bezpieczeństwa w sytuacjach kryzysowych
Wielofunkcyjny	Wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, wynagradzanie w szczególności za dostarczanie dóbr o charakterze publicznym
Globalny	Rynkowe podejście do polityki rolnej, określenie ram prawnych dla relacji kontraktowych między podmiotami łańcucha żywnościowego

1. Główne paradygmaty .....

Paradygmaty (zależny, konkurencyjny, wielofunkcyjny, globalny) – kryterium: rola państwa w gospodarce.

Inne kryterium: sposób postrzegania roli rolnictwa w gospodarce i społeczeństwie.

1. Główne paradygmaty .....

Produktywizm

nacisk na zwiększanie produktywności rolnictwa oraz wielkości produkcji rolnej w oparciu o intensywne metody produkcji [Marsden T., Morley A., 2014].

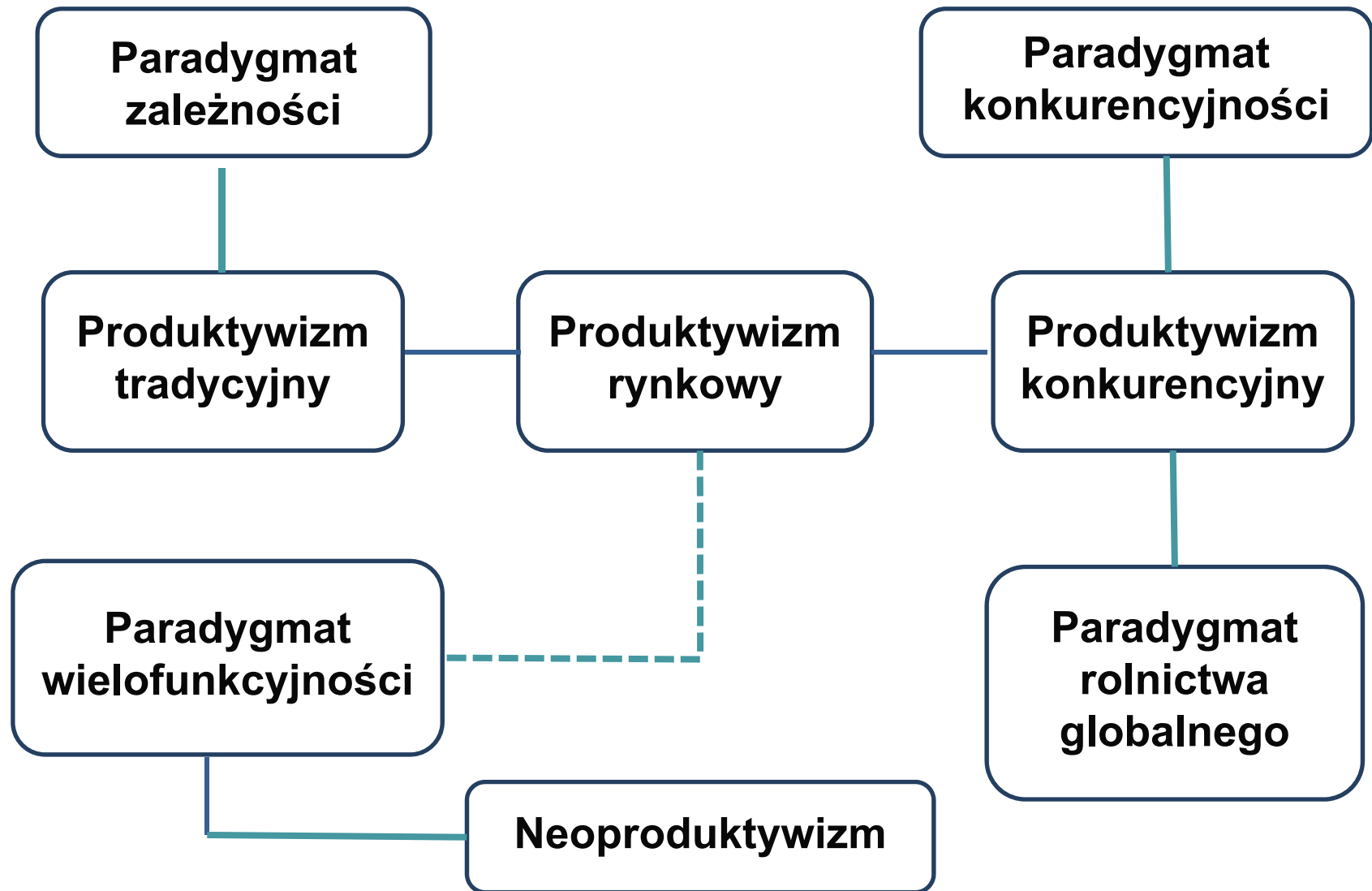
**paradygmat
zależności**

Postproduktywizm

(przeciwieństwo produktywizmu) – nacisk na ograniczenie interwencji państwa na rynkach rolnych oraz na stosowanie praktyk rolnych przyjaznych środowisku naturalnemu [Burton R.J., Wilson G.A., 2012].

**paradygmat
wielofunkcyjności**

Paradygmaty polityk rolnych a produktywizm w rolnictwie

1. Główne paradygmaty .....

Neoproduktywizm

zakłada możliwość pogodzenia
produktywizmu z ideami rolnictwa
wielofunkcyjnego.

Przykłady: rolnictwo integrowane, rolnictwo precyzyjne,
tj. stosujące środki ochrony roślin i nawozy przy wykorzy-
staniu technologii komputerowych i satelitarnych,
rolnictwo ekologiczne [Anderson D., 2009, Rønningen K. i in., 2012].

Wątpliwości: czy faktycznie integruje cele produkcyjne
z celami środowiskowymi?

czy jest tylko modyfikacją praktyk, które
opierały się na rolnictwie przemysłowym?

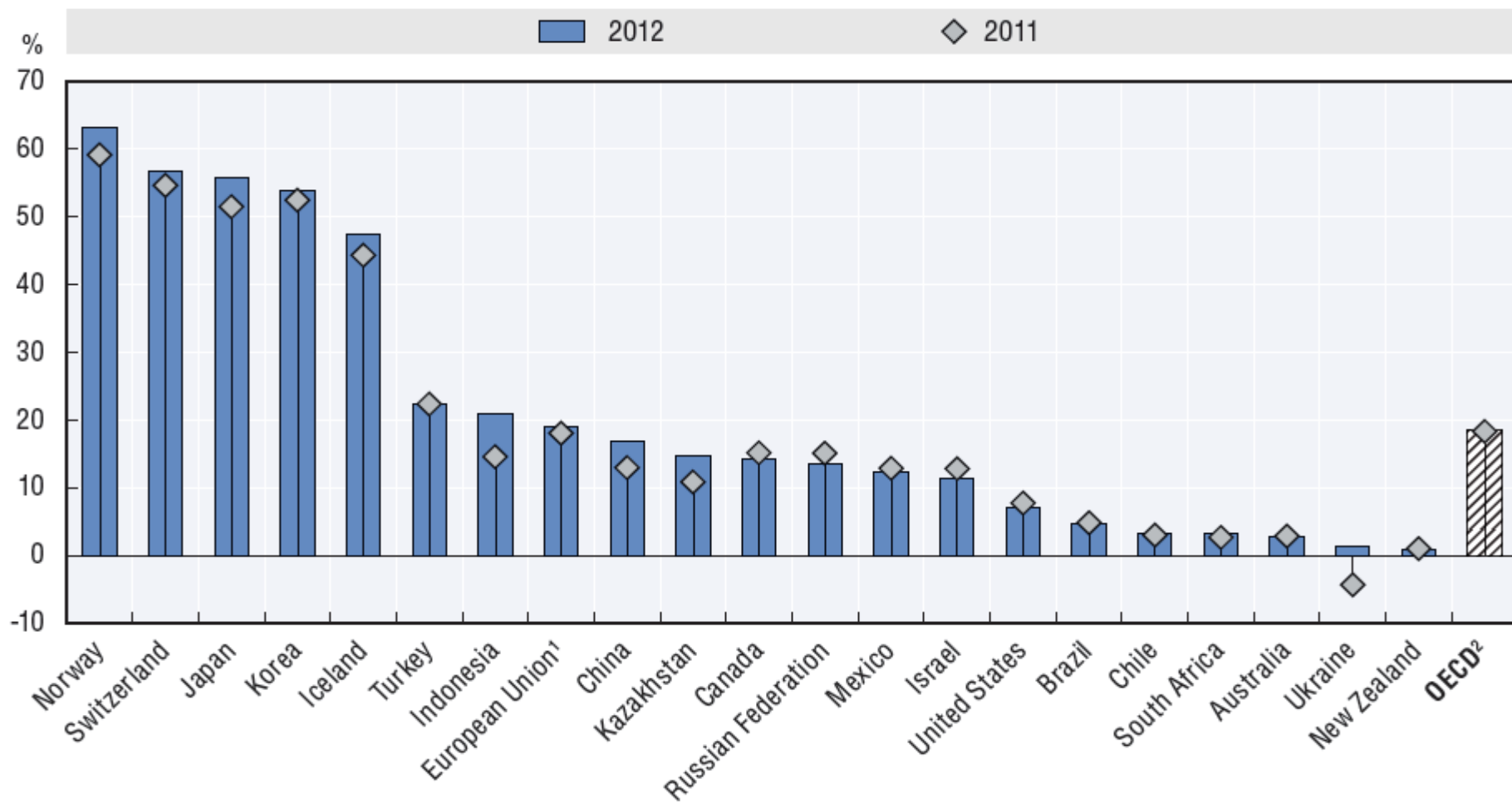
Elementy neoproduktywizmu w polityce rolnej UE w latach 2014-2020 – przykłady

Zrównoważony rozwój	Produktywizm
Ekologizacja płatności bezpośrednich (30% płatności)	Wzrost znaczenia I filara WPR (płatności bezpośrednich)
Przeznaczenie 30% środków II filara WPR na działania klimatyczno-rolno-środowiskowe	Zwiększenie zakresu płatności związanych z produkcją
Wprowadzenie Europejskich Partnerstw Innowacyjnych na rzecz rolnictwa zrównoważonego	Dotacje na restrukturyzację regionów z przewagą małych gospodarstw rolnych

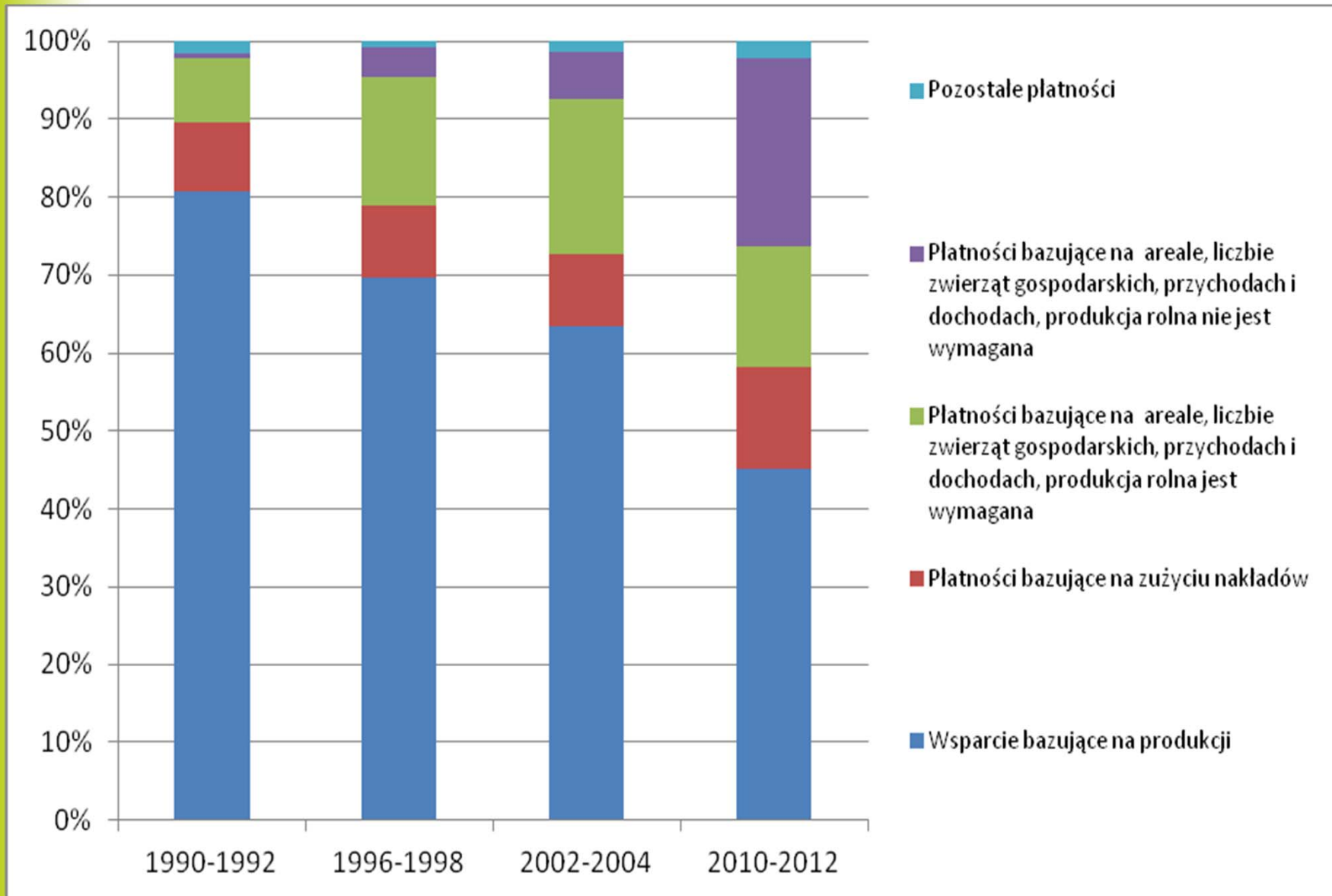
2. Przekształcenia w systemie wsparcia...

- ◇ **Korygowanie mechanizmu rynkowego – stały element polityki gospodarczej**
- ◇ **Teoria paradoksu rozwoju – wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym rośnie poziom finansowego wsparcia rolnictwa [Lindert, 1991, Barrett, 1999].**
- ALE...** Istotne różnice w wielkości transferów oraz w stosowanym instrumentarium polityk rolnych

Poziom wsparcia producentów rolnych w wybranych krajach w latach 2011 i 2012 (%PSE) [OECD, 2013]

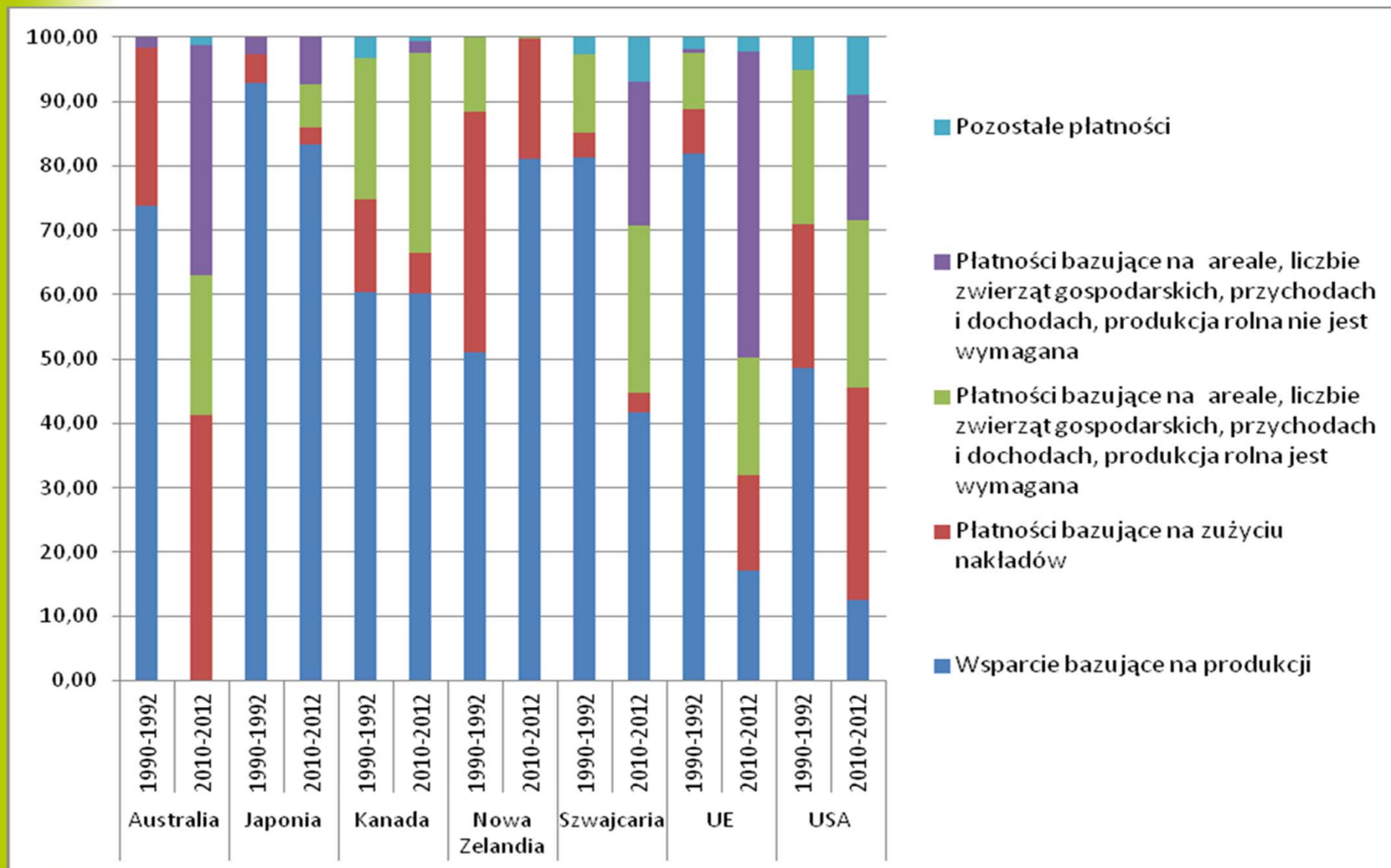

Struktura PSE w krajach OECD w latach 1990-2012 ogółem [Czyżewski, Kułyk, 2014]

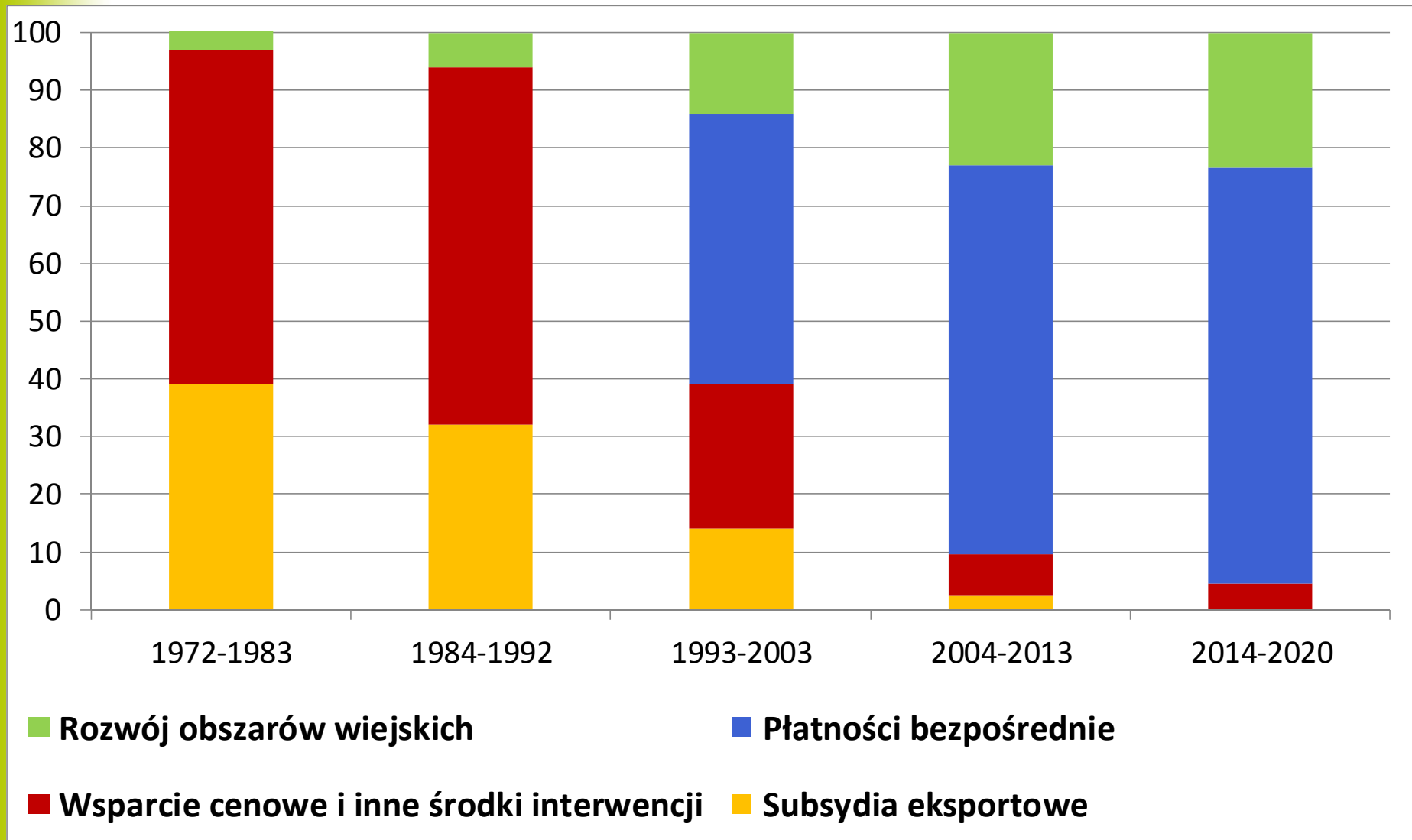

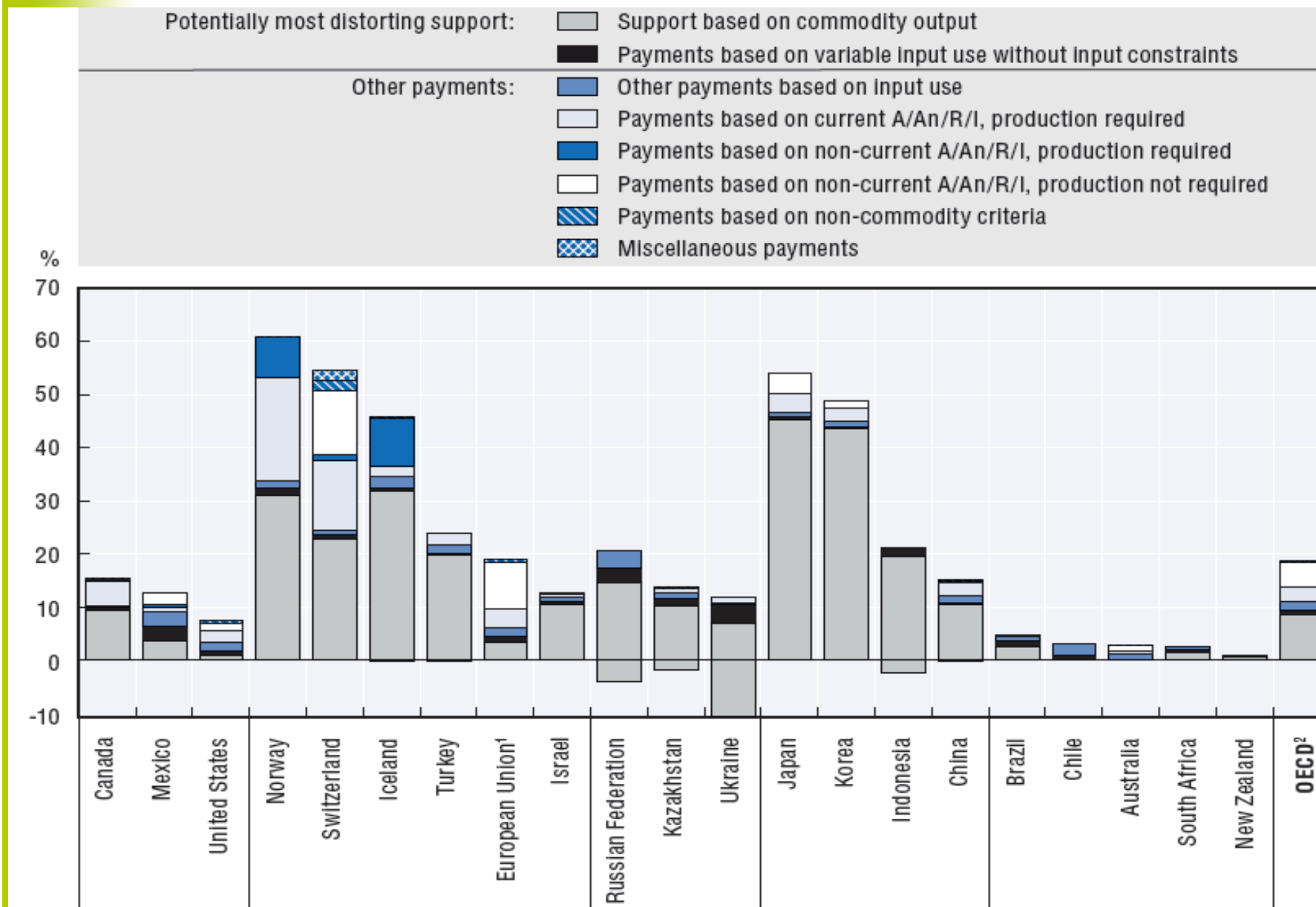
Struktura PSE w wybranych krajach OECD w latach 1990-2012 [Czyżewski, Kułyk, 2014]

Porównanie wydatków WPR w poszczególnych okresach w podziale na stosowane instrumenty (w %) [Kosior, 2014]

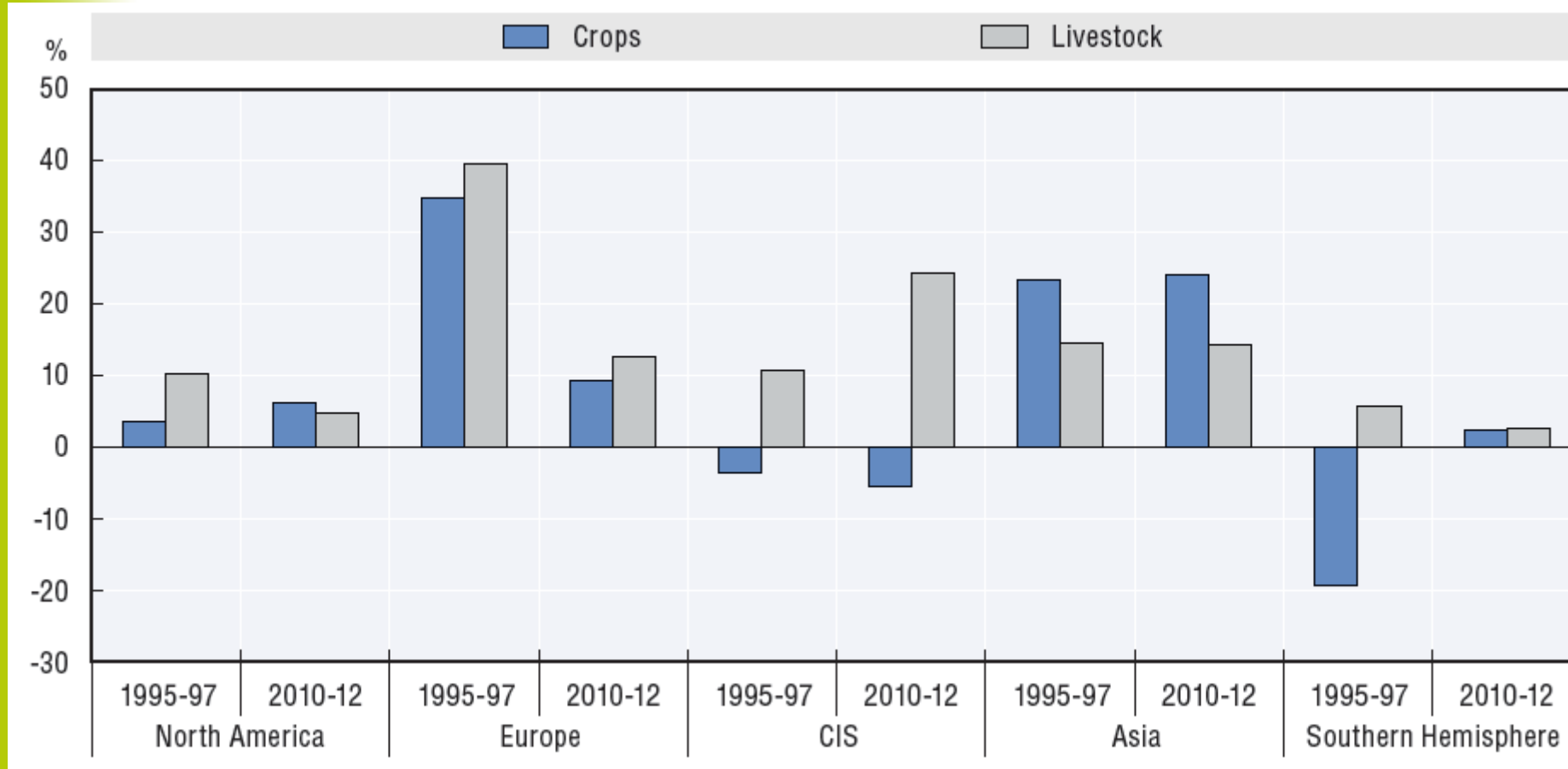

Struktura wskaźnika PSE w wybranych krajach OECD i rozwijających się w latach 2010-2012 [OECD, 2013]

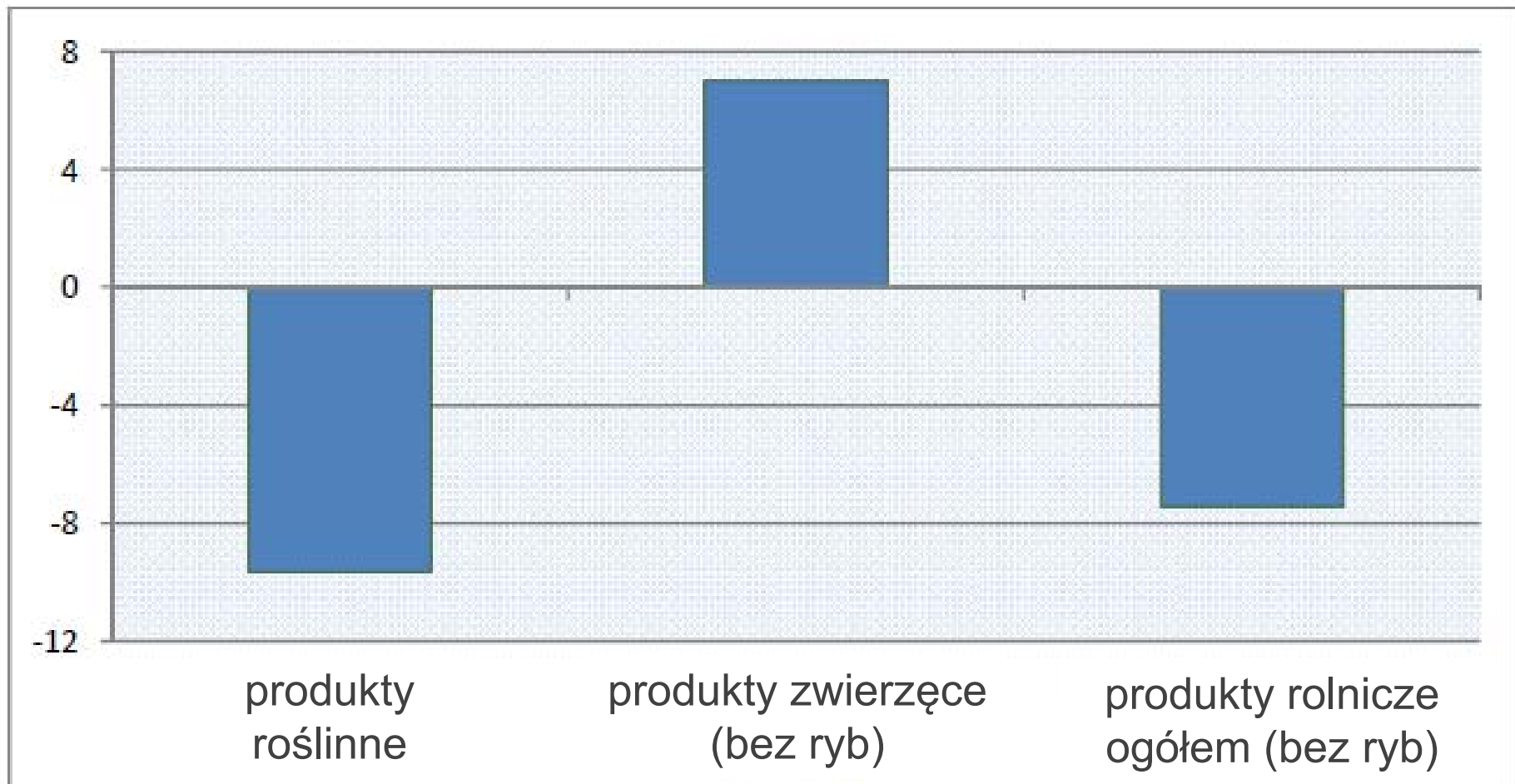
Poziom wsparcia produkcji roślinnej i zwierzęcej w poszczególnych regionach w latach 1995-97 i 2010-2012

[OECD, 2013]

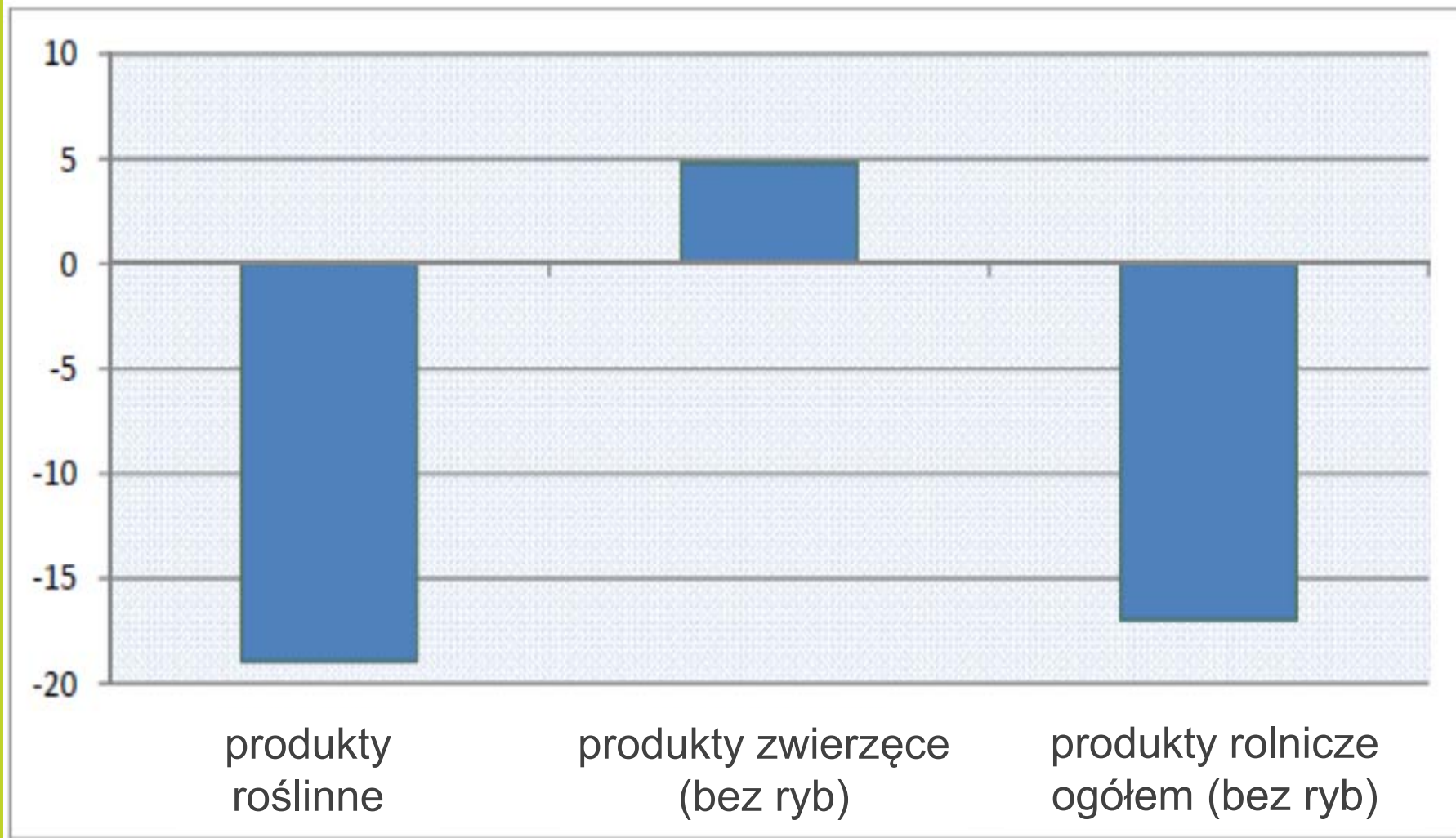
Nadwyżka lub deficyt w samowystarczalności Unii Europejskiej w zakresie jednostek energetycznych (w %)

[Noleppa i Carlsburg, 2013]

Nadwyżka lub deficyt w samowystarczalności Unii Europejskiej w zakresie jednostek białkowych (w %)

[Noleppa i Carlsburg, 2013]

Wnioski

- Dla większości krajów wzrost produkcji żywności jest i będzie nadrzędnym zadaniem rolnictwa, dlatego różne wersje produktywizmu będą nadal dominować w politykach rolnych w nadchodzących latach.
- Dostarczanie przez rolnictwo dóbr publicznych traktowane jest zazwyczaj drugorzędnie i najczęściej wykorzystywane do legitymizacji znaczących wydatków na rolnictwo (przykład UE).
- Wyzwanie na przyszłość: jak odejść od ścieżki wcześniejszych wyborów (*path dependency*) i zmienić logikę funkcjonowania polityk rolnych, w tym Wspólnej Polityki Rolnej UE?

Źródło: <https://www.google.pl/search?q=pictures+Common+Agricultural+Policy>

**INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY**

**Partnerstwo Transatlantyckie
ds. Handlu i Inwestycji między
USA a Unią Europejską (TTIP)
– stan obecny i wyzwania**

Plan drugiej prezentacji

- Cele i zakres TTIP
- Pozycja UE i USA na światowych rynkach rolno-spożywczych
- Handel artykułami rolno-spożywczymi między UE a USA
- TTIP a sektor rolno-spożywczy UE (bariery taryfowe i pozataryfowe)
- Wnioski

Harmonogram prac nad TTIP

- **listopad 2011 r.** podczas szczytu UE-USA powołano Grupę Wysokiego Szczebla (High Level Working Group on Jobs and Growth - HLWG),
- **październik 2012 r.** Parlament Europejski wzywa do rozpoczęcia negocjacji w sprawie kompleksowej umowy o wolnym handlu UE-USA,
- **luty 2013 r.** HLWG przedstawia „Raport końcowy” oraz zaleca rozpoczęcie negocjacji w sprawie TTIP,
- **marzec 2013 r.** Komisja proponuje wytyczne negocjacyjne i publikuje ekonomiczną oceną korzyści i zagrożeń wynikających z TTIP,
- **lipiec 2013 r.** pierwsza runda negocjacji TTIP,
- **do października 2014 r.** przeprowadzono **7 rund** rozmów, ostatnia miała miejsce w dniach 29 września – 03 października 2013 r.

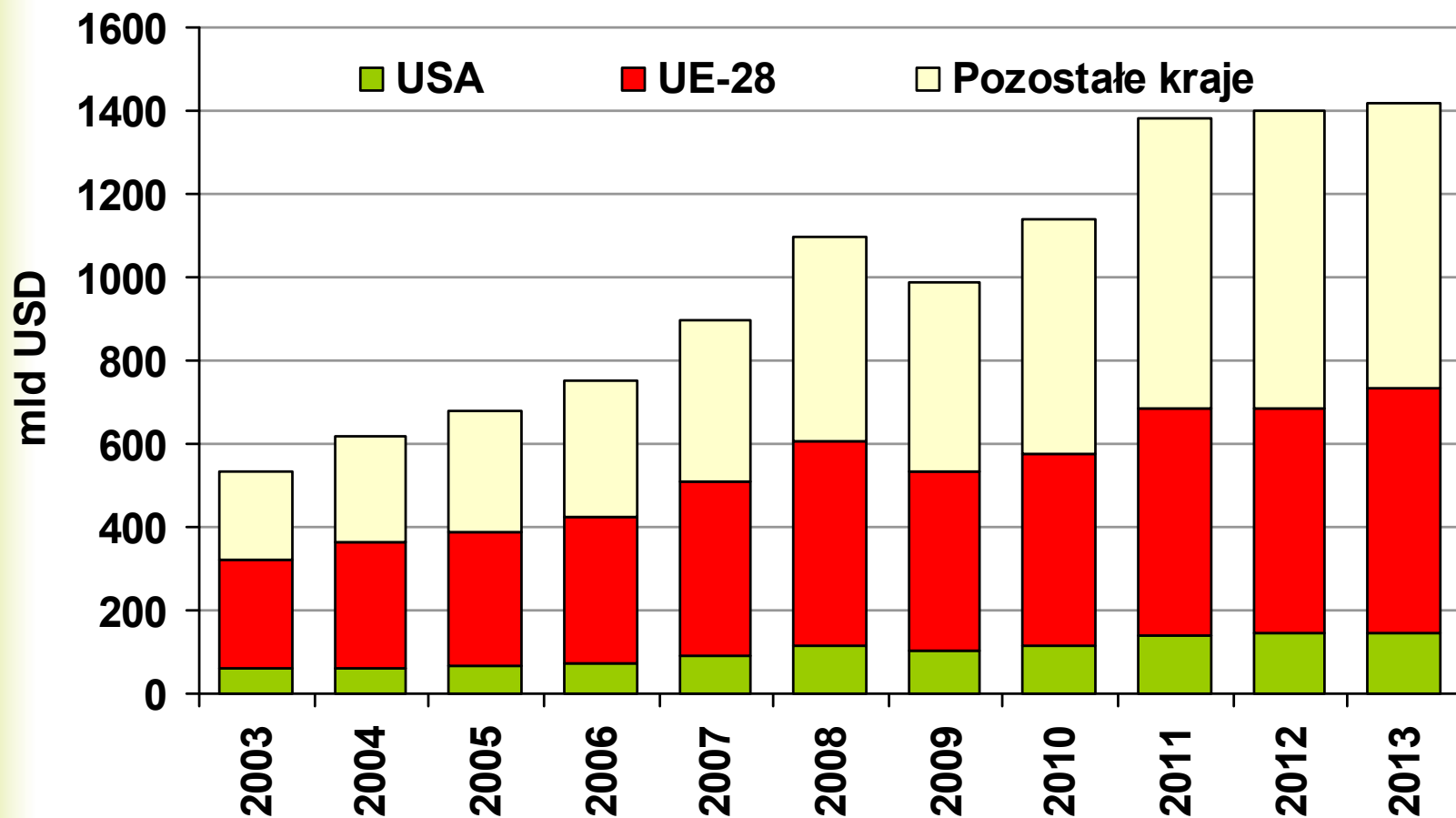
Zakres negocjacji

- I. **Dostęp do rynku** obejmuje handel towarami, usługi i inwestycje oraz zamówienia publiczne.
- II. **Obszar regulacyjny** dotyczy takich kwestii jak spójność regulacyjna, techniczne bariery w handlu (TBT), środki sanitarne i fitosanitarne (SPS), sektorowe bariery handlowe dotyczące tekstyliów, chemikaliów, kosmetyków, farmaceutyków, urządzeń medycznych, samochodów, ICT, sektora inżynieryjnego i pestycydów.
- III. **Zasady w handlu** obejmują następujące kwestie: handel energią i surowcami, handel i zrównoważony rozwój, reguły pochodzenia towarów, konkurencja, ochrona własności intelektualnej, rozstrzyganie sporów, środki ochronne w handlu, małe i średnie przedsiębiorstwa oraz współpraca celna i ułatwienia w handlu.

Główne cele TTIP

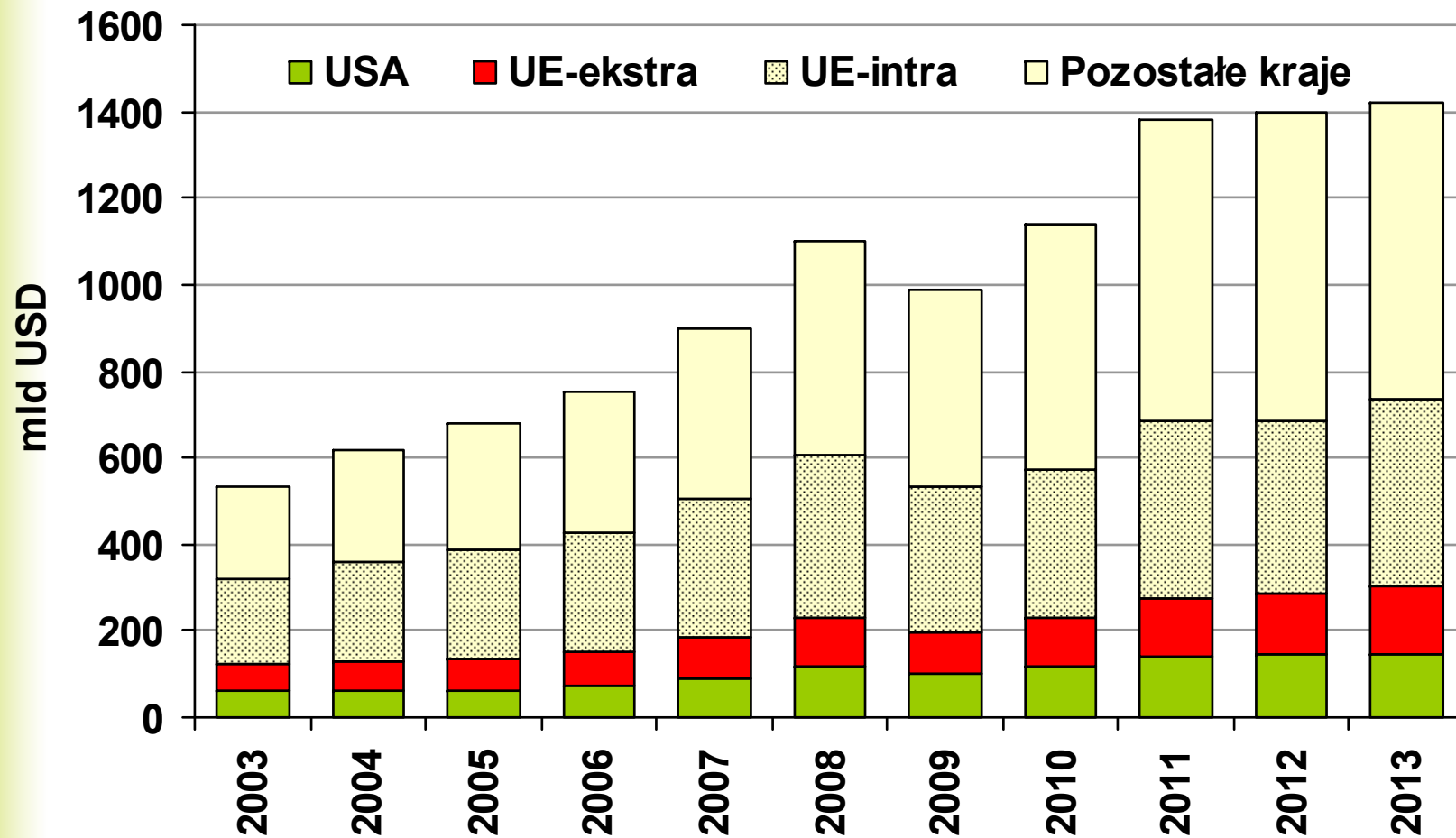
- dalsza liberalizacja dostępu do rynków wewnętrznych,
- niwelowanie barier inwestycyjnych poprzez lepsze regulacje,
- eliminacja ceł we wzajemnym handlu,
- niwelowanie kosztownych barier pozataryfowych,
- poprawa dostępu do rynku usług,
- obniżenie kosztów różnic w przepisach i standardach
- opracowanie zasad i nowych sposobów współpracy w sprawach o znaczeniu globalnym, w tym własności intelektualnej,
- promowanie globalnej konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw.

Wartość eksportu produktów rolno-spożywczych na świecie

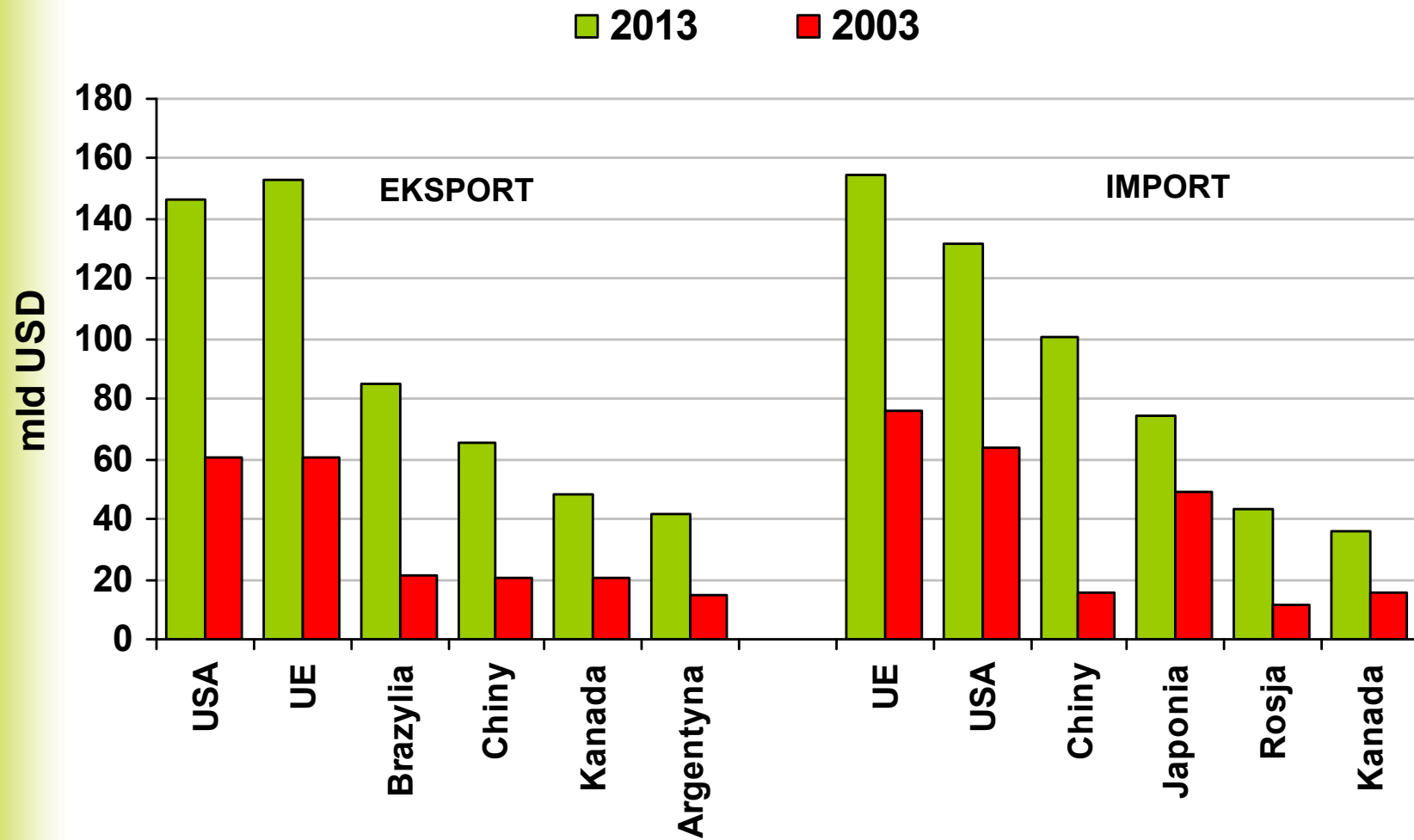
Źródło: Baza danych UN Comtrade; kody HS 01-24.

Wartość eksportu produktów rolno-spożywczych na świecie

Źródło: Baza danych UN Comtrade; kody HS 01-24.

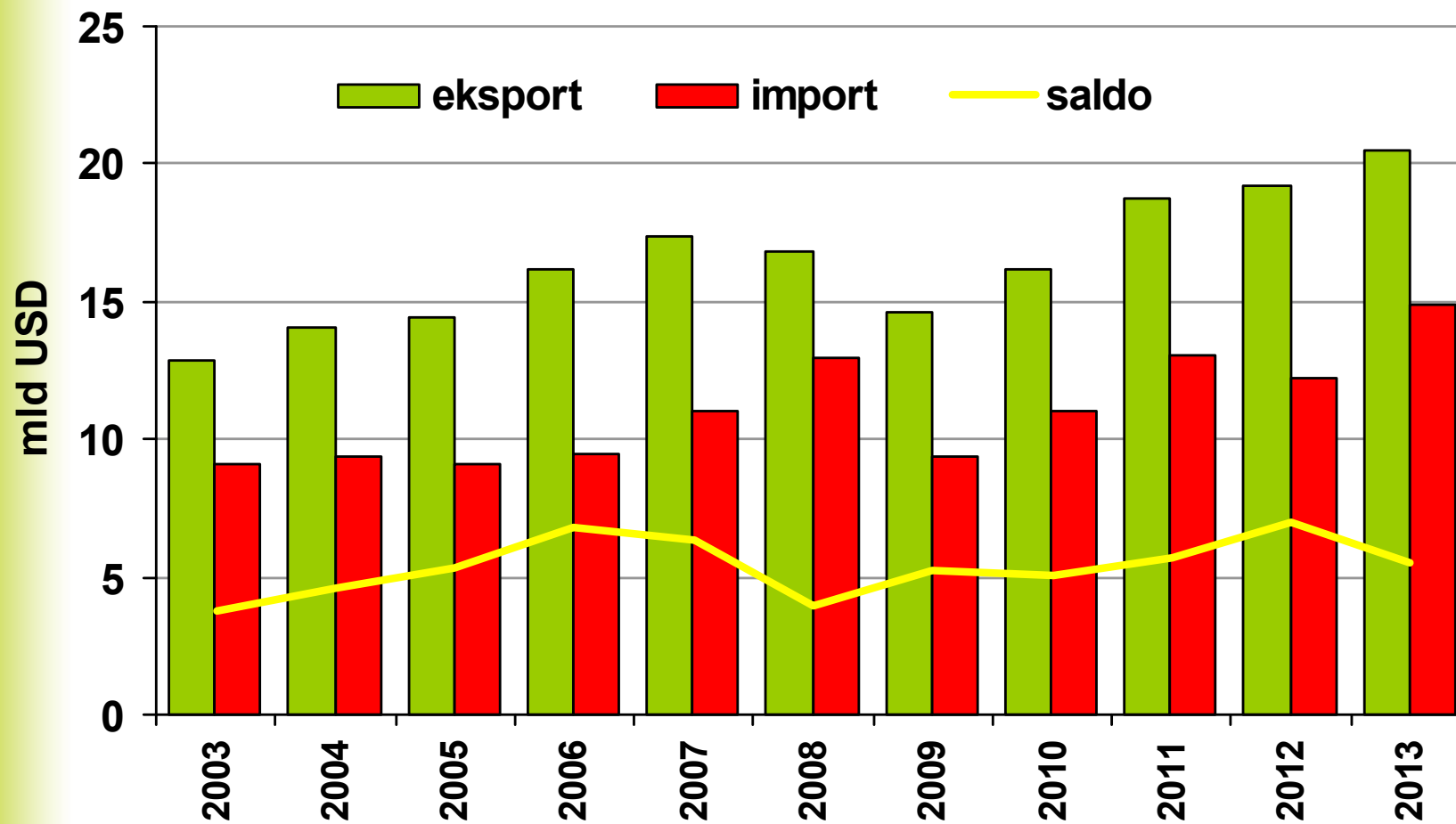
Główni eksporterzy i importerzy produktów rolno-spożywczych na świecie

Źródło: Baza danych UN Comtrade; kody HS 01-24.

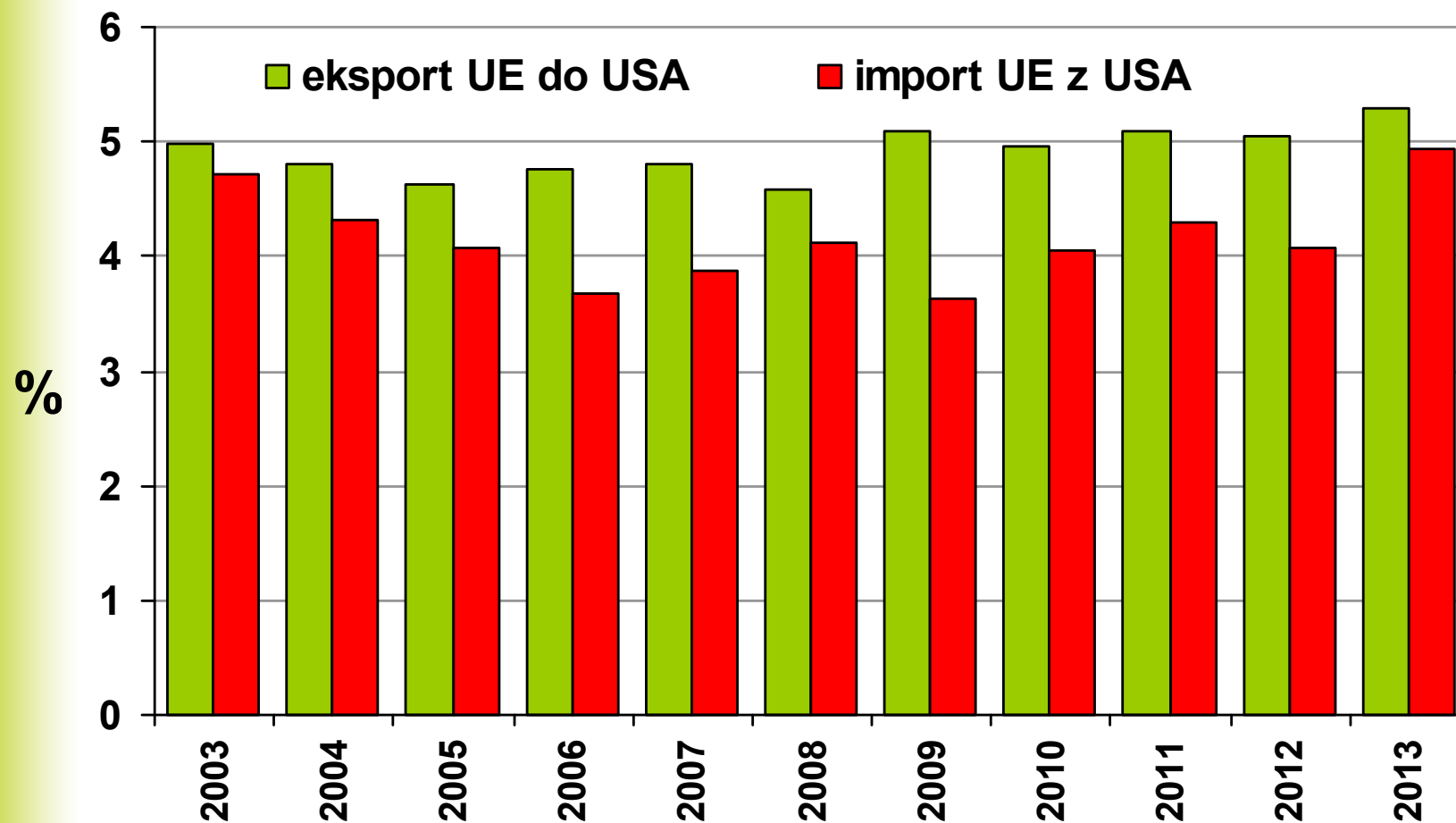

Handel rolno-spożywczy UE-USA

Źródło: Baza danych UN Comtrade; kody HS 01-24.

Udział produktów rolno-spożywczych w handlu zagranicznym UE z USA

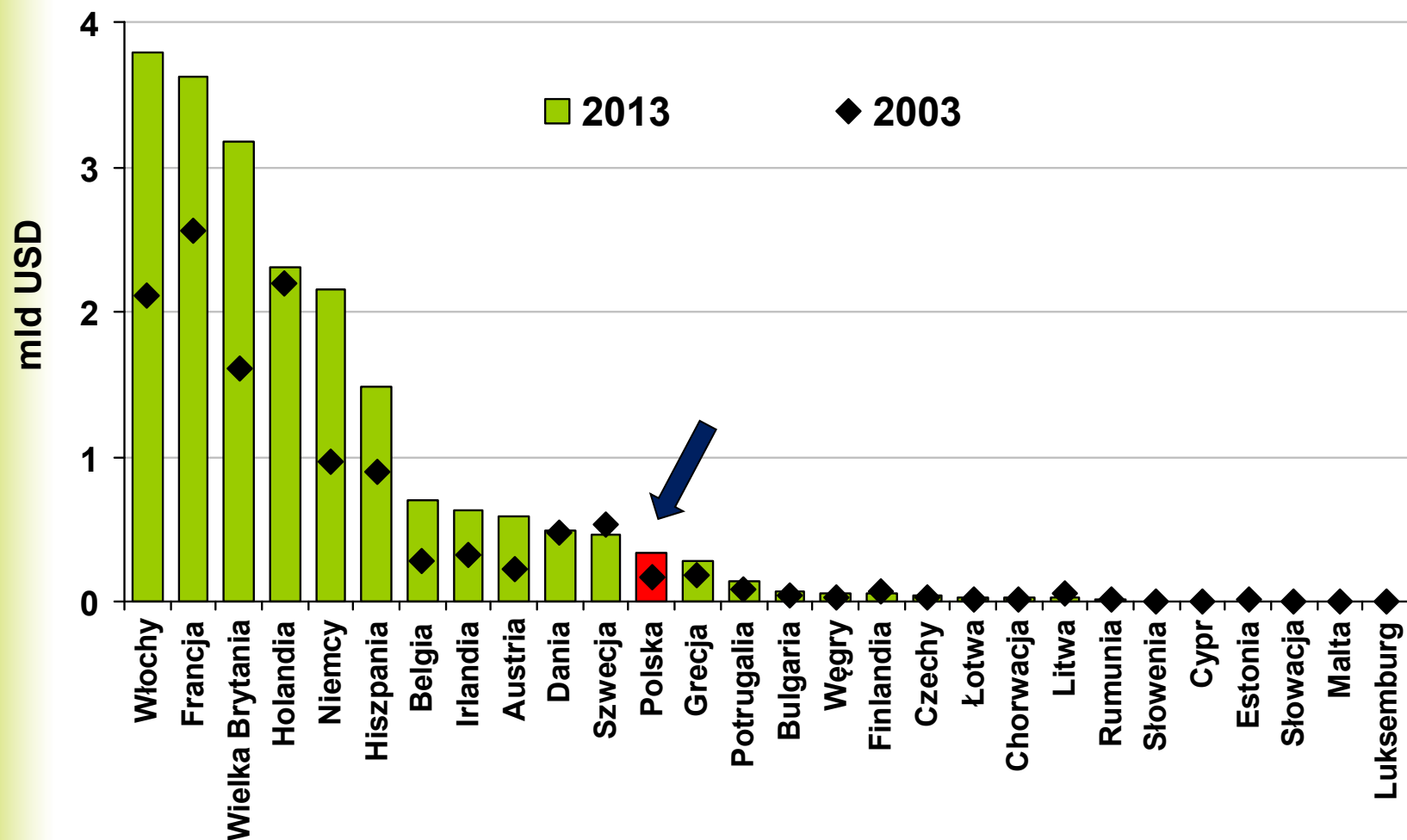

Źródło: Baza danych UN Comtrade; kody HS 01-24.

Handel rolno-spożywczy pomiędzy UE a USA w 2013 roku (udział %)

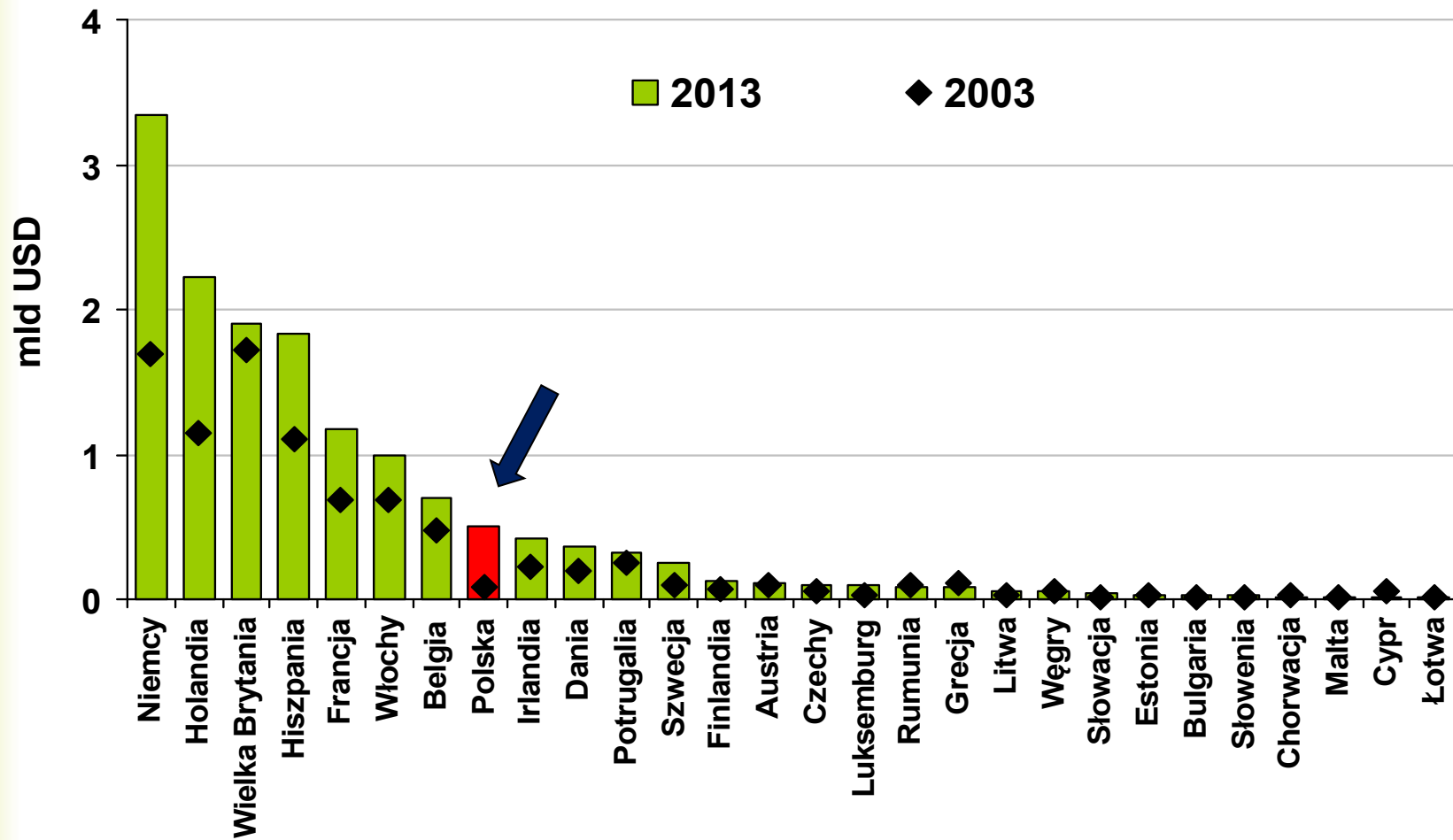
Wyszczególnienie	Eksport	Import
Udział USA w handlu rolno-spożywczym UE-28 (zewnątrznym)	13,3	8,8
Udział UE-28 w handlu rolno-spożywczym USA	9,0	16,8
<i>Udział USA w handlu rolno-spożywczym Polski</i>	<i>1,3</i>	<i>2,8</i>

Główni unijni eksporterzy produktów rolno-spożywczych do USA

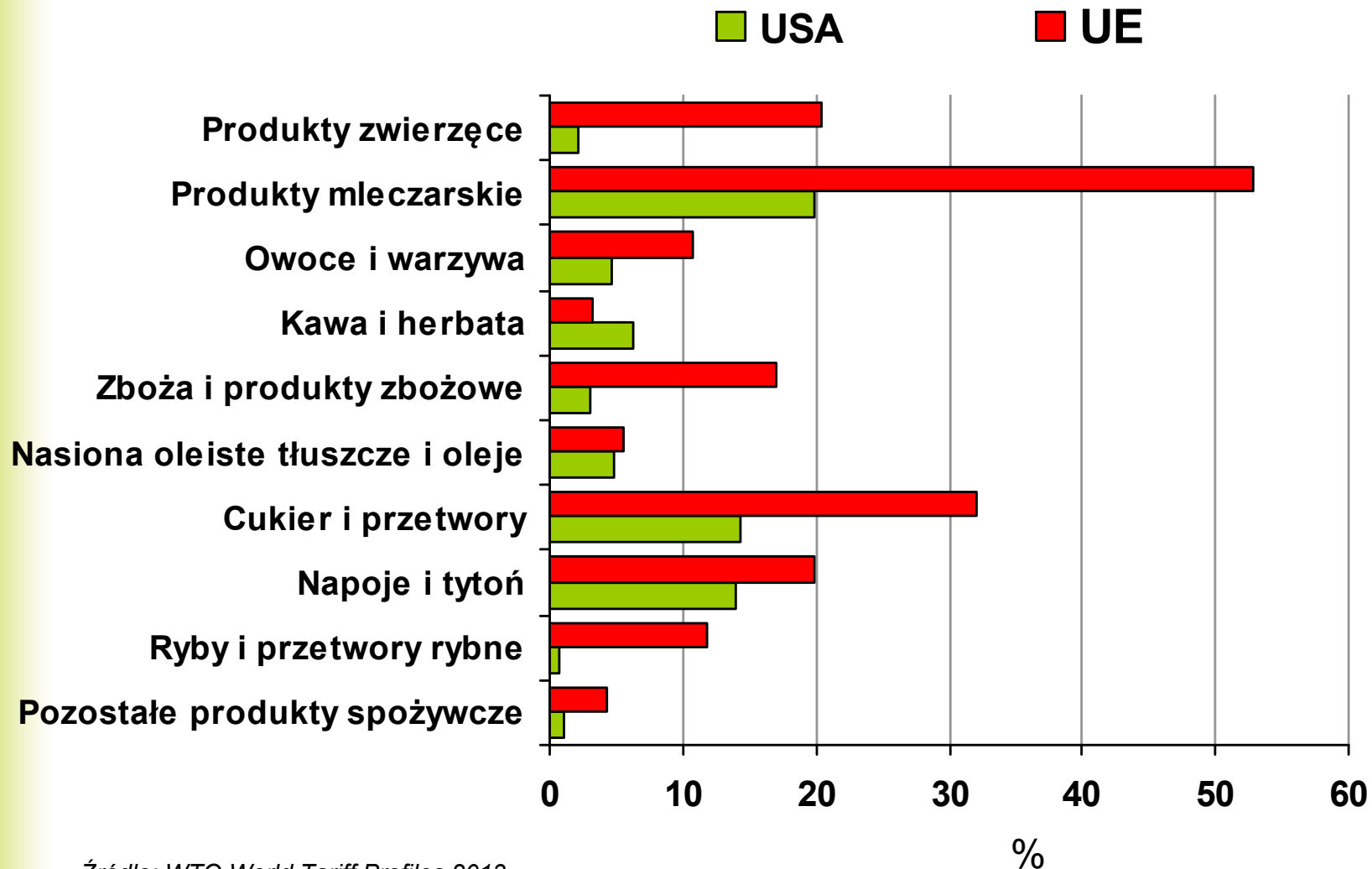
Źródło: Baza danych UN Comtrade; kody HS 01-24.

Główni unijni importerzy produktów rolno-spożywczych z USA

Źródło: Baza danych UN Comtrade; kody HS 01-24.

Średnie stosowane stawki celne KNU na produkty rolno-spożywcze w USA i UE w 2012 roku

Źródło: WTO World Tariff Profiles 2013.

Główne produkty eksportowe i importowe UE-28 w handlu z USA w 2013 roku

Kod HS	Dział według klasyfikacji HS-24	Wartość (mln USD)	Udział %
EKSPORT			
22	napoje bezalkoholowe, alkoholowe i ocet	10 548	52,0
4	produkty mleczarskie, jaja ptasie, miód naturalny	1 046	5,2
15	tłuszcze i oleje pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego	1 021	5,0
19	przetwory ze zbóż, mąki	936	4,6
20	przetwory z warzyw, owoców, orzechów	934	4,6
18	kakao i przetwory z kakao	844	4,2
IMPORT			
12	nasiona i owoce oleiste	2 518	19,1
8	owoce i orzechy jadalne	2 437	18,5
22	napoje bezalkoholowe, alkoholowe i ocet	1 611	12,2
23	pozostałości i odpady przemysłu spożywczego, gotowa pasza dla zwierząt	1 448	11,0
3	ryby i skorupiaki	879	6,7
21	różne przetwory spożywcze	717	5,4

Źródło: Baza danych UN Comtrade; kody HS 01-24.

Bariery pozataryfowe

– normy sanitarne i fitosanitarne, GMO

(przykłady)

- stosowanie hormonów wzrostu w chowie zwierząt (zakazane w UE w 1989 roku, ale nadal dozwolone w USA)
- stosowanie *hydroflorku ractopamine* w chowie zwierząt (powszechnie stosowany jako dodatek do pasz dla bydła i świń w USA, ale zakazane w UE w 1996 roku)
- standardy USA dotyczące mleka i napojów mlecznych (trudności w uzyskaniu certyfikatu uprawniającego do eksportu do USA tej grupy produktów)
- biotechnologia (rośliny GM dopuszczone w USA od 1986 roku, ale ograniczone w UE w roku 1990)

Bariery pozataryfowe – oznaczenia geograficzne (*geographical indication – GIs*)

Europejskie znaki jakości przyznawane produktom regionalnym:

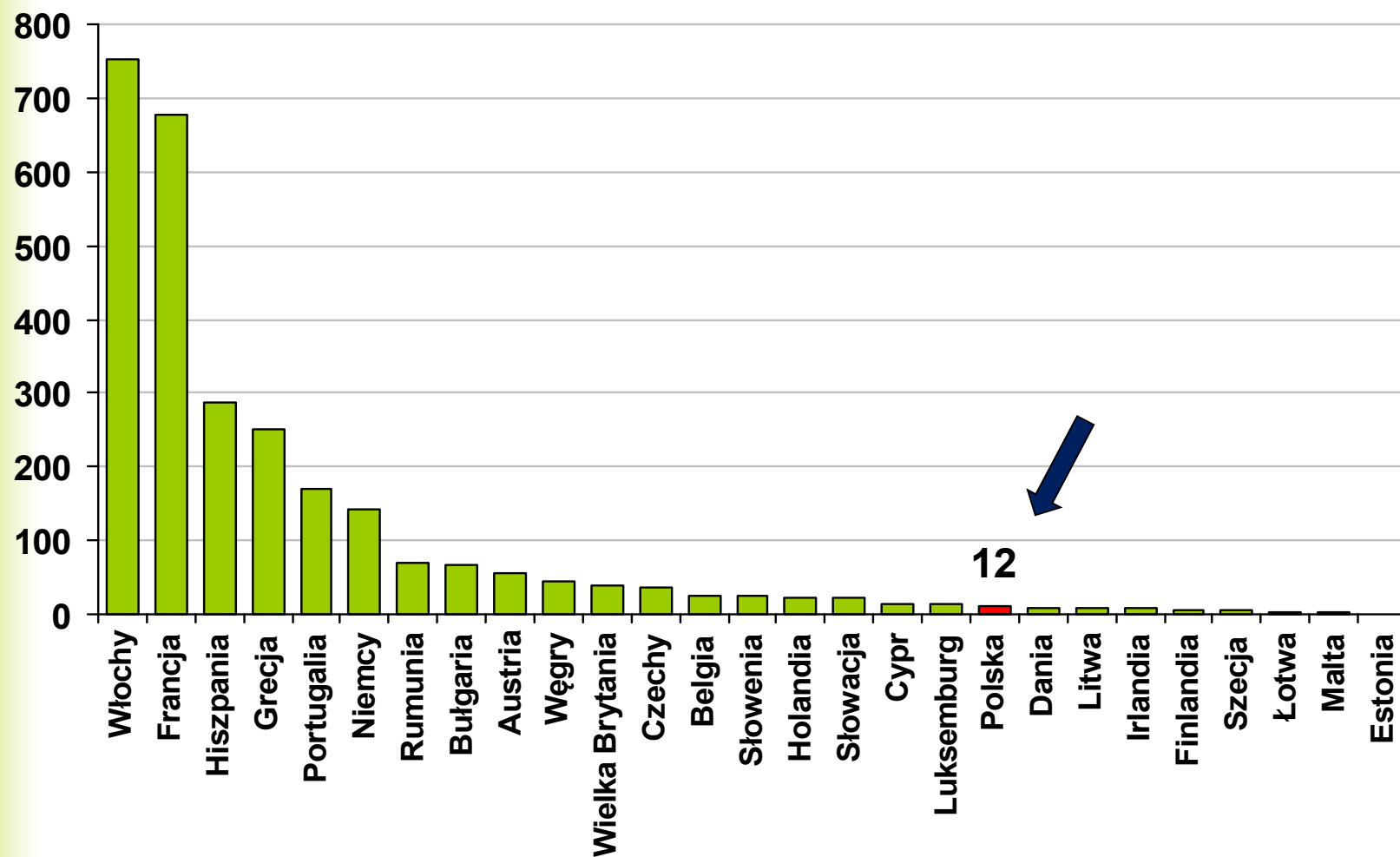

1. **Chroniona nazwa pochodzenia**
(*Protected Designation of Origin - PDO*)

2. **Chronione oznaczenie geograficzne**
(*Protected Geographical Indication - PGI*)

Liczba GI w krajach UE w 2010 roku

Źródło: Value of production of agricultural products and foodstuffs, wines, aromatised wines and spirits protected by a geographical indication (GI), KE, 2012.

Wnioski (1)

- Unia Europejska i Stany Zjednoczone są największymi eksporterami i importerami artykułów rolno-spożywczych, jednak handel tą grup produktów między nimi kształtuje się na niezbyt wysokim poziomie. Zawarcie umowy o wolnym handlu może spowodować zwiększenie obrotów handlowych między partnerami.
- Negocjacje w ramach TTIP dotyczące gospodarki żywnościowej dotyczą wielu aspektów, przy czym najtrudniejszymi obszarami z punktu widzenia interesów UE wydają się być kwestie związane ze środkami sanitarnymi i fitosanitarnymi (*sanitary and phytosanitary measures – SPS*) oraz oznaczeniami geograficznymi (*geographical indications – GIs*).

Wnioski (2)

- Cła USA na artykuły rolno-spożywcze są przeważnie ponad dwukrotnie niższe niż w UE i nie stanowią istotnej bariery handlowej. Dlatego można sądzić, że likwidacja lub obniżka ceł w wyniku zawarcia umowy o wolnym handlu przyniosłaby więcej korzyści eksporterom z USA niż unijnym.
- Podstawowym problemem są bariery pozacelne. Zarówno USA, jak i UE posiadają wysokie standardy ochrony zdrowia, ludzi i zwierząt, jednak oparte są one na odmiennych rozwiązaniach instytucjonalnych, prawnych i proceduralnych. W USA kontrolowane są jedynie produkty finalne natomiast w Unii wszystkie fazy obrotu i produkcji.

Wnioski (3)

- Wydaje się mało prawdopodobne, aby UE mogła być konkurencyjna w produkcji podstawowych produktów rolnych, ale ze względu na bogate dziedzictwo kulinarne posiada szereg produktów wysokiej jakości. Te produkty będą w dużej mierze stanowiły o sile konkurencyjnej przemysłu spożywczego Wspólnoty.
- TTIP może mieć istotny wpływ na sektor rolno-spożywczy UE ze względu na znaczenie USA w unijnym handlu rolno-spożywczym oraz szeroki zakres umowy. Skala tego wpływu będzie zależeć od wyników negocjacji.

Dziękuję za uwagę